

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

AG ./ riksåklagaren ang. grovt rattfylleri

(Hovrätten för Västra Sveriges dom den 5 juni 2014 i mål B 2767-14)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att inkomma med svarsskrivelse. Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser att det inte finns skäl att meddela prövningstillstånd.

Bakgrund

Åtalet

AG åtalades för grovt rattfylleri enligt följande gärningsbeskrivning.

AG har med uppsåt kört personbil efter att ha druckit alkoholhaltiga drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen i hans blod under eller efter färden uppgick till 3,0 promille. Det hände den 5 januari 2014 omkring klockan 18.55 på bland annat riksväg 61 i Arvika. Brottet bör bedömas som grovt med hänsyn till den höga alkoholkoncentrationen.

Tingsrättens dom

Tingsrätten fann genom AGs erkännande och övrig utredning det bevisat att han begått den åtalade gärningen, som var att bedöma på sätt åklagaren gjort.

I påföljdsdelen anförde tingsrätten att det av uppgifter från utredningen framgick att det rört sig om en kortare körning vid 19-tiden på kvällen en söndag och att det saknades uppgift om att någon trafikfara skulle ha förelegat kring körsättet trots att AG hade tre promille i blodet. Mot denna bakgrund bestämde tingsrätten påföljden till fängelse i en månad.

Hovrättens dom

Åklagaren överklagade tingsrättens dom och yrkade att hovrätten skulle skärpa det ådömda fängelsestraffet.

Hovrätten ändrade tingsrättens dom i påföljdsdelen och dömde AG till fängelse i två månader. I fråga om påföljd anförde hovrätten följande.

AG har haft en mycket hög alkoholkoncentration i blodet, vilket i betydande mån måste ha försämrat hans förmåga att framföra bilen på ett trafiksäkert sätt.

Det har inte varit fråga om en helt obetydlig körsträcka. Även om det inte finns några försvårande omständigheter kring körningen i övrigt, anser hovrätten att den höga alkoholkoncentrationen i sig har medfört en sådan risk för trafiksäkerheten att straffvärdet för brottet motsvarar två månaders fängelse.

Överklagandet

AG har överklagat hovrättens dom och yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, dömer honom till en lindrigare påföljd.

AG har till grund för sitt överklagande anfört bl.a. följande. Det har inte inträffat någon olycka eller påståtts att körningen i sig varit särskilt trafikfarlig bortsett från promillehalten. Körningen har skett med personbil och det har varit frågan om en kortare sträcka i utkanten av Arvika en söndagseftermiddag utan någon större trafikintensitet. För en person som är ovan med alkohol skulle den aktuella promillehalten inneburi redlöshet, men det är väl känt att toleransnivån för alkohol kan vara betingad av ärftliga faktorer eller av successiv tillvänjning. Många kan även med aktuell promillehalt uppträda på ett sådant sätt att omgivningen uppfattar dem som inte alls till måttligt påverkade. Promillehalten i sig är därför ingen bra mätare vare sig vad gäller straffvärde eller farlighet. När han inledde körningen uppfattade han inte sig själv som onycter. Han har inte blivit omhändertagen enligt LOB eller på annat sätt utmärkt sig vilket talar för hans uppgift att han inte känt sig närmare påverkad. Enbart promillehalten bör därför inte vara avgörande för påföljden.

AG har som skäl för prövningstillstånd anfört bl.a. följande. Det är av vikt för rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar om rattfylleribrott ska vara ett s.k. tabellbrott, dvs. att 1 promille ska leda till ett visst antal dagars fängelse och att 1,2 promille ska leda till ett visst antal dagars fängelse osv. Han har vidare med hänvisning till tre hovrättsavgöranden anfört att ett rent promilleresonemang i sig inte är förenligt med förarbetena men framför allt att det finns skäl att Högsta domstolen prövar vilken betydelse promillehalten i sig ska ha för påföljden.

Grunderna för min inställning

Grovt rattfylleri

Enligt 4 § första stycket lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott (trafikbrottslagen) ska den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha förtärt alkoholhaltiga drycker i så stor mängd att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgår till minst 0,2 promille i blodet eller 0,10 milligram per liter i utandningsluften dömas för rattfylleri till böter eller fängelse i högst sex månader.

Enligt bestämmelsen om ansvar för grovt rattfylleri som finns i 4 a § trafikbrottslagen ska föraren dömas för grovt rattfylleri till fängelse i högst två år om brott som avses i 4 § första, andra eller tredje stycket är att bedöma som

grovt. Vid bedömmande av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om föraren har haft en alkoholkoncentration som uppgått till minst 1,0 promille i blodet eller 0,50 milligram per liter i utandningsluften, föraren annars har varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel eller framförandet av fordonet har inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Lagstiftningen mot rattfylleri skärptes 1994 genom att bl.a. promillehalten för grovt rattfylleri ändrades från 1,5 promille till 1,0 promille samt genom att straffmaximum för detta brott höjdes från ett till två år.

I förarbetena angavs i fråga om sänkning av promillegränsen att gränsen för grovt rattfylleri bör dras vid den promillehalt som normalt ger en sådan påverkansgrad och därmed förhöjd olycksrisk att trafikbrottet får ett så högt straffvärde att påföljden inte kan stanna vid böter. Med utgångspunkt i olika undersökningar beträffande såväl påverkansgrad som olycksrisken, som visar att olycksrisken ökar progressivt och stiger brant vid blodalkoholhalter över 0,8 promille, bedömdes förare som framför fordon med en alkoholkoncentration om 1,0 promille eller högre göra sig skyldig till en sådan allvarlig gärning att den bör bedömas som grovt rattfylleri. En sänkning till 1,0 promille skulle också ge eftertryck åt samhällets krav på nykterhet i trafiken och tydligare markera att samhället ser allvarligt på denna typ av brott. Det framhölls dock att effekterna av viss alkoholkoncentration varierar betydligt mellan olika individer. Avsikten med sänkningen av gränsvärdet var inte att längre fängelsestraff skulle utmätas än vad som tidigare utmätts vid alkoholhalter som ligger på 1,5 promille i blodet eller därutöver (Se prop. 1993/94:44 s. 26 och s. 29).

När det gäller höjningen av straffmaximum framhölls att utvidgningen bör kunna ge upphov till en ökad nyansering vid straffmätningen och att det är av vikt att försvårande omständigheter återspeglas just i straffmätningen. Vidare framhölls att grovt rattfylleri innefattar gärningar med varierande straffvärde och att det knappast är möjligt att mera exakt ange när det finns skäl att tillmäta gärningen högre straffvärde än normalt. Bedömningen bör i första hand utgå från de risker för trafiksäkerheten som gärningen typiskt sett inneburit, med en strängare bedömning ju högre trafikfaran varit. En ökad trafikfara kan exempelvis föreligga när fordonet förts på ett sådant sätt eller på en sådan plats att risken för trafikolycka varit särskilt stor. Risken kan även vara beroende av vilken typ av fordon som framförts (Se prop. 1993/94:44 s. 28f.).

Grovt rattfylleri är ett brott av sådan art att utgångspunkten är fängelse om inte särskilda skäl talar för en icke frihetsberövande påföljd. Att gärningsmannen haft en mycket hög alkoholhalt eller att brottet annars inneburit risker för trafiksäkerheten är faktorer som typiskt sett stärker presumtionen för fängelse (se bl.a. NJA 1999 s. 9, NJA 2000 s. 17 I och II samt NJA 2002 s. 653).

Min bedömning

AG har dömts för grovt rattfylleri efter att ha framfört en personbil i Arvika på bl.a. riksväg 61, som är en genomfartsled, med en alkoholkoncentration i blodet som under eller efter färden uppgått till 3,0 promille. Färden har företagits en söndag i januari tidigt på kvällen.

Av uppgifter som han lämnat under utredningen framgår att avsikten med färden var att han skulle åka till Arvika sjukhus och hämta sin sambo. Färden påbörjades vid bostaden. Han stoppades av polisen på en gata på sjukhusområdet efter det att polisen vid flera tillfällen försökt förmå honom att stanna genom att använda polisbilens signalanordning. Sträckan mellan AGs bostad och Arvika sjukhus är cirka tre kilometer.

Vid val av påföljd ska rätten fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse. Som skäl för fängelse får rätten, utöver brottslighetens straffvärde och art, beakta att den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott (30 kap. 4 § brottsbalken).

Som tidigare nämnts är grovt rattfylleri ett brott av sådan art att utgångspunkten är fängelse om inte särskilda skäl talar för en icke frihetsberövande påföljd. Att gärningsmannen haft en mycket hög alkoholkoncentration är något som typiskt sett stärker denna presumtion. Det har inte framkommit att det har förelegat några förmildrande omständigheter kring körningen, exempelvis att personbilen endast framförts en mycket kort sträcka med ingen eller liten risk för trafiksäkerheten. Mot bakgrund av den mycket höga alkoholkoncentrationen i AGs blod ska påföljden, som domstolarna funnit, bestämmas till fängelse. Fråga är hur långt fängelsestraff som ska utmätas med hänsyn till brottets straffvärde.

Den grundläggande bestämmelsen för bedömning av straffvärde återfinns i 29 kap. 1 § brottsbalken. Enligt 29 kap. 1 § första stycket ska straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Vid bedömningen av straffvärdet ska, enligt paragrafens andra stycke, beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person.

Grovt rattfylleri är ett brott som allmänt sett innebär fara för människors liv och hälsa. En rattfull förare utsätter medvetet andra trafikanter för de risker som hans eller hennes alkoholkoncentration medför. Riskerna ökar med en stigande grad av alkoholkoncentration. Som anförts i förarbetena till sänkningen av gränsvärdet för grovt rattfylleri ökar riskerna i trafiken redan vid alkoholkoncentrationer på 1,0 promille eller mer i sådan grad att brottets straffvärde motiverar att ett rattfylleri bedöms som grovt. Av de undersökningar som det

hänvisades till vid sänkningen av gränsvärdet framgår vidare att en ökad alkoholkoncentration leder till en progressiv ökning av olycksrisken (prop. 1993/94:44 s. 26).

I NJA 2002 s. 653 anförde Högsta domstolen att det torde vara väl känt att alkoholförtäring ökar risken för trafikolycksfall och att mycket talar för att den som framför en bil med en alkoholhalt i blodet om cirka 1,5 promille eller mer i allmänhet får antas utgöra ett så betydande faromoment i trafiken att en icke frihetsberövande påföljd inte kan anses utgöra en tillräckligt ingripande påföljd.

I rättsfallet RH 2009:26 uttalade hovrätten att normalpåföljden för grovt rattfylleri när alkoholkoncentrationen i utandningsluften har uppgått till minst 0,75 mg/l är en månads fängelse samt att längre fängelsestraff kan dömas ut vid mycket höga alkoholkoncentrationer eller om omständigheterna i övrigt är försvårande. I det aktuella fallet hade alkoholkoncentrationen i förarens utandningsluft uppgått till 0,99 milligram per liter, vilket enligt domstolen inte var en så hög alkoholkoncentration att det ensamt motiverar ett längre fängelsestraff än en månad. Det noterades att körningen varit kort, att inget olyckstillbud har förekommit och att framförandet av bilen, såvitt framkommit, inte inneburit någon konkret fara för andra trafikanter.

AG har haft en alkoholkoncentration om 3,0 promille i blodet, vilket är en mycket hög alkoholhalt. Alkoholkoncentration i hans blod har varit tre gånger så hög som det nuvarande gränsvärdet för grovt rattfylleri och dubbelt så hög som det tidigare gränsvärdet.

Det har i målet inte visats att det förelegat någon konkret fara för andra trafikanter. Vid bedömningen av straffvärdet bör dock beaktas att han framfört personbilen cirka tre kilometer på bl.a. en riksväg vid en tidpunkt när det kan förväntas att det förekommer andra trafikanter i trafiken. Med hänsyn till den mycket höga alkoholkoncentrationen och de ökade risker för trafiksäkerheten som sådana alkoholkoncentrationer typiskt sett medför måste det grova rattfylleri som AG gjort sig skyldigt till anses ha ett straffvärde som klart överstiger en månads fängelse (jfr. RH 1995:164).

Hovrätten har funnit att straffvärdet för brottet motsvarar två månaders fängelse. Jag instämmer i denna bedömning och anser därmed att hovrättens dom ska stå fast.

Prövningstillstånd

Prejudikatdispens

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatsdispens). För att bevilja prövning

enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26)

AG har anfört att det föreligger prejudikatintresse dels i fråga om rattfylleri är ett s.k. tabellbrott, dels i fråga om ett rent promilleresonemang är förenligt med förarbetena och vilken betydelse promillehalten i sig ska ha för påföljden.

Inledningsvis kan konstateras att det inte finns något stöd för att domstolar vid fastställande av påföljd för grovt rattfylleri använder sig av fasta värden vid val av olika påföljder eller för längden på utmätta fängelsestraff. Enligt min mening finns det inte heller något i hovrättens dom som talar för att domstolen i detta fall utgått från något tabellresonemang vid fastställandet av påföljden. Inte heller de av AG åberopade domarna talar för att domstolar tillämpar tabeller vid grovt rattfylleri.

När det gäller de domar som AG åberopat kan noteras att det beträffande de två första domarna har förelegat omständigheter som förklarar de i förhållande till detta mål avvikande påföljdsvalen av hovrätterna. I det första avgörandet hade tingsrättens dom inte överklagats av åklagaren, varför hovrätten varit förhindrad att skärpa den av tingsrätten fastställda påföljden fängelse en månad. Påföljdsvalet i den andra åberopade domen, villkorlig dom och dagsböter, torde ha sin förklaring i att det varit fråga om en kortare förflyttning av en bil på en parkeringsplats.

När det gäller frågan om vilken betydelse en särskilt hög alkoholkoncentration i sig ska ha för straffmätningen har hovrätten i rättsfallet RH 2009:26 uttalat att längre fängelsestraff än en månad kan dömas ut vid mycket höga alkoholkoncentrationer. I övrigt synes det inte föreligga något förtydligande uttalande från Högsta domstolen eller i refererade avgöranden för hovrätterna.

Utvecklingscentrum Malmö har inom Åklagarmyndigheten ett särskilt ansvar för frågor som rör trafikonykterhetsbrott och följer utvecklingen av praxis. Av en genomgång som gjorts där framgår att alkoholkoncentrationen i en förars blod i många fall är utgångspunkten för domstolarnas bedömning av straffvärdet. Den är dock i de flesta fall endast en av de omständigheter som domstolen har att beakta vid straffmätningen och påföljdsvalet.

Vid en genomgång av senare års praxis, i första hand från hovrätterna, har jag inte kunnat finna några domar för grovt rattfylleri där föraren har haft 3,0 promille eller mer i blodet och där alkoholkoncentrationen är den enda omständighet som haft betydelse för straffmätning och påföljdsval. När fråga är om mycket höga alkoholkoncentrationer är det regelmässigt så att det även har funnits andra omständigheter kring föraren, körningen eller vilken typ av

fordon som framförts som har beaktats av domstolarna i påföljdsdelen. Även återfall har i flera fall beaktats. Det torde således vara ovanligt att en mycket hög alkoholkoncentration är den enda omständigheten som domstolen har att beakta vid påföljdsval och straffmätning.

Mot denna bakgrund anser jag inte att en prövning av överklagandet vore av vikt för ledning av rättstillämpningen.

Sammanfattningsvis avstyrker jag prövningstillstånd.

Bevisuppgift

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Kerstin Skarp

Roger Waldenström

Kopia till:

Utvecklingscentrum Malmö
Åklagarkammaren i Karlstad (AM-20005-14)